

priznanja dobio je od poljske vlade. Odlikovala ga zlatnom medaljom za glazbenu djelatnost u Poljskoj.

Drugi dio života i rada B. Rizzija povezan je opet s Italijom. Vratio se ponovno u Padovu 1934. U Italiji je djelovao kao zborovođa raznih zborova u franjevačkim crkvama (samostanima), dirigirao mnogim koncertima u Milanu, Veneciji, Padovi, Puli itd. Gostovao je jedanput u SAD 1934. godine.

U Poljskoj je komponirao na poljskom jeziku. Mnogo toga je uništio sâm iz neobjašnjivih razloga. U Italiji je neumorno radio na području oratorija. Prigodom 700 god. smrti sv. Ante povjerenom mu je da komponira oratorij »Il Santo«. Napisao je također oratorij »San Francesco«... Umro je u Rivoltelli 23. siječnja 1968. u samostanu sv. Ante kao član padovanske provincije².

Najveći uspjeh je postigao u Rimu 1. studenog 1960., kada je izveden njegov oratorij u tri čina »Tritticio Dantesco«. Tekst »Divine comedie« Dantea Alighierija prilagodio je za oratorij p. Cesar Bronca. Oratorij je izveden »in aula magna« papina gregorijanskog sveučilišta u Rimu. Zborom i orkestrom Accademia Nazionale di s. Cecilia dirigirao je mo. Gino Nucci. Među publikom bili su prisutni kardinali, predstavnici vlasti i probrano slušateljstvo.

Intervju s B. Rizzijem emitiran je tri puta na radiju s odlomcima iz oratorija. Kritika je bila povoljna. Evo samo jedne od mnogih. U L'Osservatore Romano od 2-3. XI. 1960. piše: »Avvenimento di primo piano e di felice auspicio, dunque, la presentazione del »Tritticio Dantesco« al pubblico romano» (Izvedba »Tritticio Dantesco« pred rimskom publikom je događaj prvog plana i sretnog očekivanja³).

Ovom izvedbom grandioznog djela, gdje je upotrebljen pankordizam, afirmirao se Rizzi, a s njime i njegova originalna nova teorija koju je obradio u svom teoretskom djelu »Pancordisimo«. U čemu se sastoji njegov sistem? O tome čim je obogatio glazbenu kulturu, odgovorit ćemo u slijedećem poglavlju.

(Nastavlja se)

Bilješke:

¹ Rizzi kao i mnogi drugi talijanski kompozitori je samo na početku svog stvaranja nalazio izvore za svoje radove u djelima pjesnika G. d'Annunzija.

² Sve o životu Rizzija uglavnom je crpljeno iz ovih vrela: Commentarium Ordinis Fratrum Minorum Conventualium, Januarii-Martii 1968, fasc. 1. str. 79.; Cheda bibliografica, Padova b. g.

³ A. C. L'Osservatore romano, 2-3. nov. 1960.

EBERHARD KRAUS

Orgulje u službi Božjoj

Htjeli bismo nešto konkretnije reći o mogućnosti upotrebe orgulja u službi Božjoj. Upute kao što su: »zatim kratko i tiho preludirati« i »kadgod nastane stanka tad sasvim tiho svirati«, ne samo da nisu umjetnički nego ni liturgijski ispravne. Orgulje nisu nikakav uređaj za navodnjavanje koji bi trebao stupiti u akciju čim iznenada prestane kiša riječi. S druge strane i liturgija ima potrebu za tišinom, kako se ne bi izopacila u nekom stalnom pokretu.

Orgulje nisu ni glasna glazbena vilica koja daje intonaciju zboru. One bi trebale zapravo u solo sviranju dovesti do početnog tona, a to se može odigrati samo preko preludiranja motiva, što mora, istina, biti kratko ali zato umjetnički. Inače je bolje da orgulje šute i dirigent će se bolje sam poslužiti glazbenom vilicom. Sviranje orgulja ne bi

se smjelo izostavljati zbog pomanjkanja vremena, jer zbog njih se ne će misa produžiti ni za jednu minutu. U liturgiji se uvijek nalaze razni elementi koji odulje liturgiju. Također je posve neprikladno propisivati orguljašu dužinu sviranja. Ako se orguljama daje u liturgiji neka samostalna funkcija tad ono, što one žele reći, treba doći vjernicima do svijesti. Ne bi se smjelo biti sitničav u pogledu trajanja nekog komada na orguljama. Pogotovo ako se svira neka kompozicija. No, to ima važnosti i kod improvizacije, gdje se za muzikalni završetak sviranja ne može izbjeći da se ne produži sviranje bar za tridesetak sekundi. Pa i kod govora u liturgiji nismo tako sitničavi. Posebno je ružno, ako se sviranje — događa se to kod preludija na koncu mise — raskomada ili priguši zbog nevažnih obavijesti ili tehničkih uputa. Kratko re-

čeno, trebalo i moralo bi se sviranje orgulja uzeti isto tako ozbiljno kao i pjevanje zajednice ili kora i isto tako proživljeno započeti svirati da ono kao i izgovoreni tekstovi, vodi k razumijevanju Božje Riječi.

To svakako pretpostavlja, da je orguljaš svijestan važnosti svoje zadaće. Ako nema prirodjenog dara za improvizacije, neka tad improvizira samo kratke teme i to one koje je prije izabrao u dogovoru s dirigentom s obzirom na pjevane komade ili sa svećenikom u vezi sa komadima koji treba da oblikuju liturgiju. Uostalom, stoji mu na raspolaganju dosta skladbi, tako da može uvijek izabrati komade koji se slažu s određenim dijelom liturgije. Organist mora sam razmisliti kako, kada i na kojem mjesto pojedini komadi odgovaraju. Pogledajmo neke mogućnosti!

U pjevanoj njemačkoj misi u kojoj se pjeva Kyrie i Gloria najbolje je da se dolazak svećenika k oltaru poprati samo sviranjem orgulja. Najbolje bi bilo tad svirati neku koralnu predigru pjesme koja najbolje odgovara dotičnoj nedjelji. To je najbolji poziv zajednici, da iziđe iz dnevnih trke i nađe mir za nutarnju sabranost i raspoloži se za slavljenje mise. To je bolje nego da vjernici budu odmah na početku po komandi zabavljeni listanjem po pjesmarici i samim pjevanjem. Pa i riječi koje svećenik izgovara kao uvod za pokajanje dublje se doimljuju ako nisu opterećene riječima iz pjesme. Orguljašu se svakako mora dati dovoljno vremena za sviranje cijelog komada (1—5 minuta, nikako ne dulje od dužine jedne pjesme!) Orguljaš može dojam još pojačati ako dobro odabere registre koji odgovaraju tom danu i tako izbjegne kojekakvim preludijima sa tutti (pleno).

Intonacija za Kyrie i Gloria i pogotovo Sanctus i Agnus Dei mora biti jednostavna u izboru zvuka (prozirna registracija bez pedala), jednostavna u obliku i izrazu (dvoglasno ili troglasno sviranje sa potpunim citiranjem prvih dvaju stihova) i prije svega kratka i jasna (tempo upotrijebiti iz pjesme koja će se pjevati!). I u pratnji pjevanja puka treba dati prednost jasnom i jednostavnom sviranju u stilu vremena u kojem je nastala pjesma pred raznim stranim kromatskim harmonijama i suvremenom tehnikom.

Nakon čitanja veoma bi dobra bila jedna suvremena improvizacija kao meditacija nad tekstom. Sigurno je da ovdje ima prednost uvijek psalam. Kad se pak radi o dva čitanja, trebalo bi svakako izbjegavati da se dvaput uzima psalam. Nadasve treba preporučiti da se nikad više od dva puta u jednoj misi ne ugrade antifone s psalmima. Takvih kompozicija ima zaista mnogo, no njihov glazbeni izraz je često jednostran. Osim toga uzimanje nekih tonova psalama, kao na primjer 5. tonusa samo povećava monotoniju. Nikad neće biti dosta to naglasiti da je uzimanje nekih stihova pjesme za antifonu barbarluk. Pa i pjevanje više od četiri kitice pjesme veoma umara. Ako već treba nečim ispuniti vrijeme kao npr. kod krizme, tad bi svakako bilo bolje nakon druge ili treće kitice ukopčati jednu koralnu međugru i ne zaboraviti sasvim stvaralački stil! To je kritizirao već Charles Burney: »Pošao sam u crkvu u Thumu (u Bremenu) koju imaju luteranci, gdje sam čuo kako zajednica pjeva bez orgulja jednu lošu melodiju... Nakon što sam to čuo deset do dvadeset puta otišao sam odatle da se malko prošeta gradom. No, kad sam po-

novi došao u crkvu, čuo sam kako ljudi pjevaju iz petnih žila istu melodiju. Pošao sam na poštu da uredim stvari oko svog puta. Više iz nekog čuda nego iz ljubavi prema glazbi pođem još jednom u crkvu u Thumu i gle, na moje veliko čuđenje, nađem ljude još uvijek pri svojoj vječnoj pjesmi, koja je po mom mišljenju morala biti duža od škotskih psalama u vrijeme Karla Prvoga.« (Carl Burney's Tagebuch einer Musikalischen Reise, Dritter Band, Hamburg 1773, str. 220 sl.) Dakle, kako rekosmo, ako se su susretnu bar dva čitanja, orgulje bi mogle tome odgovarati s nekom slobodnom meditacijom ili pak s nekim polifonim komadom.

I kod prikazanja sviranje orgulja više pomaže angažiranju vjernika nego pjevanje. Postoje toliki ofertoriji za orgulje da se za svaki čas i svako vrijeme može lako izabrati odgovarajući komad. Najpogodnije mjesto za duže sviranje orgulja jest vrijeme dijeljenja Pričesti. Znak je nepoznavanja uzroka i djelovanja, kad se zbog slabog sudjelovanja vjernika pri pjevanju vjeruje, da bi se moralo vjernika odgojiti za bezbrojno ponavljanje kitica i antifona. Za dijeljenja Pričesti ne smije se pojedincu postaviti zahtjev da se osjeti obaveznim da pjeva, jer on još nije došao do mogućnosti da prihvati nit pjesme, i to zato jer ga susjedi koji se vraćaju s Pričesti stalno prekidaju.

Kako bi on onda mogao uopće slijediti smisao nekog teksta jedne pjesme! Dobro sviranje orgulja može ga međutim sigurno najbolje dovesti do razmišljanja o tajnama vjere. U slučaju da treba nakon Pričesti pjevati jednu zahvalnu pjesmu tad bi bilo dobro svirati nešto na tu melodiju. Taj oblik sviranja ima prednost u tome, što se ispuštanjem pojedinih stavaka može dobro prilagoditi vremenu slobodnom za sviranje. Pri tom je moguće izraziti sve stilove, pa i najsvremenije. Svakako se ne bi smjelo zaboraviti pri tom kakve vjernike imamo u crkvi i prema njima onda izabirati način sviranja.

Svećenik, dirigent i orguljaš bi morali imati posebno razvijen osjećaj za pravu mjeru u oblikovanju liturgije. Tako je nepametno i skandalozno ako se vjernicima dobro posjećenih večernjih misa svira nešto jeftino, kičasto i pomodno, kao što je opet provokativno i arogantno na misama u ranim jutarnjim satima, čiji su posjetioci većinom stariji ljudi, izvoditi eksperimente na orguljama. Stilska i umjetnička jedinstvenost u oblikovanju mise biva danas, zbog previše novih liturgijskih novosti, ometana i zato ne bi smjela još sa strane orguljaša biti čak onemogućena. To znači: ako oblikovanje mise počiva na općenito poznatim pučkim pjesmama, tad bi si orguljaš trebao izabrati koralne preludije i komade iz 18. stoljeća, Regerov stil i umjereno moderni. Ako se pak među izabranim pjesmama nalaze većinom pjesme iz vremena prije reformacije, što opet mora zavisiti o sastavu vjernika u misi, tad će orguljaš moći uzeti i najnovije orguljaške skladbe. Ako se u izabranim pjesmama ističe posebno meditativni karakter tekstova, smije vjernik na to biti potaknut i najnovijim izražajnim sredstvima suvremene glazbe. Smatra li se pak da se mladeži mora pružiti ritmičke pjesme, tad je orguljaš pozvan da svojim izborom skladbi jasno i ozbiljno pokaže da ima i dobre glazbe koja ima izražajni ritam i koju mladi vole.

Potpuno je jasno da za preludij na koncu mise treba uzeti u prvom redu određenu literaturu. Tu

može orguljaška glazba svih epoha biti uzeta u službu crkve. Potpuno je neispravno zanemariti preludij nakon mise obrazlažući to time, da ljudi i tako nakon Ite missa est odjure iz crkve. Treba misliti na to da nije malen broj onih koji ipak žele ponijeti još i na koncu nešto sobom u svagdašnji život pa i poneki turist doživi tad preko zvukova orgulja u divnoj građevini da je umjetnost stvorena ovdje na slavu Božju. Pa i kad pri užasnoj hladnoći orguljaš zaista ostane sam u crkvi sa svojim sviranjem, nije li baš to njegov najiskonskiji izraz na slavu Božju, kad neovisno o priznanju i plaći završi svetu misu onako kako on to najbolje može!

Latinska pjevana misa traži, još više nego misa s pjevanjem, ono stilističko i umjetničko jedinstvo koje stvara glazba. U misi u kojoj se pjeva koral zadaća je orguljaša da za pojedina pjevanja odsvira kratki polifoni uvod. U tom mu stoje na raspolaganju najvredniji primjeri u knjiži versetá iz svih katoličkih zemalja Evrope. Treba dati u tom smislu uvod u Introitus, preludij iza pjevanog Ofertorija kao i ispuniti vrijeme između Agnus Dei i Communio za dijeljenje Pričesti. Vrijedni su također i zborovi starih i suvremenih skladatelja u raznim tonalitetima. Kod višeglasnog pjevanja može orguljaš za polifonu misu upotrijebiti kontrapunktske dijelove svih epoha sve do danas, no kod orkestralnih misa bečkih klasika ne bi smio vedri ton opteretiti previše izmišljenim zvukovima, nego pridati partituri radosno sviranje baroknih samostanskih skladatelja kao i efektanu svježinu ponekih suvremenih skladatelja. Dakle: orguljaš mora stalno misliti na to da njegove orgulje mogu samo tada »podići divno sjaj crpvenih ceremonija i snažno podići srca Bogu i k nebu«, ako 'svom instrumentu pristupa s ljubavlju i u svijesti odgovornosti.

Upute na literaturu za orgulje (mali izbor)

- a) Straube: Koronalne predigre starih majstora (Peters)
Keller: Koronalne predigre (preludiji) 17. i 18. stoljeća (Peters)
Johann Pachelbel: Izabrana djela za orgulje, sv. II. i III. (Bärenreiter)
Dietrich Buxtehude: Skladbe za orgulje sv. III. i IV. (Breitkopf)

Johann Sebastian Bach: Skladbe za orgulje sv. V. i VI. i VII. (Peters)
Johann Gottfried Walther: Koronalni preludiji (Bärenreiter)
Johannes Brahms: Skladbe za orgulje (Breitkopf)
Max Reger: Koronalni preludij op. 67 (Bote u. Bock) i 135 (Peters)
Joseph Ahrens: Sveta Godina (Müller)
Johann Nepomus David: Koronalna skladba (Breitkopf)
Ernst Pepping: Velika knjiga za orgulje (Schott)
Flor Peeters: Koronalni preludij op. 68, 69. i 70. (Peters)
Hans Friedrich Micheelsen: Praksa za orguljaše (Hüllenhagen)

- b) Kaller: Liber Organi (Schott)
Kraus: Cantantibus Organis (Pustet)
Andreas Gabrieli: Skladbe za orgulje (Bärenreiter)
Girolamo Frescobaldi: Skladbe za orgulje (Bärenreiter)
Litaize: Liturgijski orguljaš (Schola cantorum)
Alexander Guilmant: Liturgijski orguljaš (Schott)
- c) Guilmant: Arhivi majstora orgulja (Schott)
Dufourcq: Veliki časovi orgulja (Schola cantorum)
Kaller: Liber organi (Schott)
Kraus: Cantantibus Organis (Pustet)
- d) Johann Pachelbel: Izabrane skladbe za orgulje, sv. IV. (Bärenreiter)
Samuel Scheidt: Tabulatura nova (Bärenreiter)
Joseph Ahrens: Koronalne partite (Schott und Böhm)
Seiffert: Organum (Kistner u. Siegel)
- e) Walter: Južnonjemački barokni majstori orgulja (Coppentrath)
Kraus: Cantantibus Organis (Pustet)
Giovani Battista Fasolo: Annuale (Schott)
Girolamo Cavazzoni: Skladbe za orgulje (Schott)
- f) pogledaj pod b)
Joseph Ahrens: Cantiones Gregorianae (Schott)
Dufourcq: Orgulje i liturgija (Schola cantorum)
Suvremena glazba za orgulje (Oxford)
- g) Kraus: Cantantibus Organis (Pustet)
Gottlieb Muffat: 72 Verstetl samt 12 Toccaten (Bärenreiter)
Walter: Južnonjemački barokni majstori orgulja (Coppentrath)
Dufourcq: Orgulje i liturgija (Schola cantorum)

(Prijevod odlomaka iz veće cjeline: *Die Orgel in Gottesdienst und Konzert*, Musica sacra, 92. Jahrgang, Nov./Dez. 1972. Heft 6, S. 301-313.

Preveo dr. Tomislav Ivančić

U jesen izlazi iz tiska **KRŠĆANSKI LEKSIKON**. Knjiga će imati 640 stranica. Obilovat će slikama i crtežima, bit će u lijepoj opremi i obuhvatat će 6500 pojmova (od čega 150 »croatica«). Budući da moramo odrediti nakladu molimo sve interesente da se predbilježe za pretplatu i to na adresu izdavača: **HKD Sv. Ćirila i Metoda, Trg kralja Tomislava 21, 41000 Zagreb.**